

sanje v arizoni

Arizona Dream

Francija/ZDA 1993 140 minut

režija Emir Kusturica **scenarij** David Atkins, Emir Kusturica **fotografija** Vilko Filač **glasba** Goran Bregović **montaža** Andrija Zafranovič **igrajo** Johnny Depp, Jerry Lewis, Faye Dunaway, Lili Taylor, Vincent Gallo, Paulina Porizkova

Sanje v Arizoni je Kusturica posnel v Združenih državah Amerike, v deželi stoterih priložnosti, še bolje rečemo, tam, kjer se sanje uresničijo. Uresničenje (ameriškega) sna je Kusturica vzel tako dobesedno kot na metaforični ravni, potemtakem "globalno". Na eni strani imamo sanjača, Axla (Johnny Depp), ki se zadovolji z občasnimi pobegi v metafikcijo in mu je za "zdravo pamet" mar le, kadar le-ta ogrozi njegovo duhovno sorodstvo, denimo "spiritualnega očeta", kakor svojega strica Lea (Jerry Lewis), sicer prodajalca cadillacov, ob ogledu filmov iz mladosti poimenuje kar sam. Na drugi strani pa stoji njegov brat (Vincent Gallo), "rojeni igralec" (kakor se spet sam poimenuje), se pravi nekdo, ki prenaša sanje navadnemu človeku, denimo Axlu, nezmožnem konkretne zunanje komunikacije – pa naj gre za *drill* v dikciji pozdravnega nagovora prsati lepotic, potencialnemu kupcu elegantnega cadillaca ali pa za fizični transport iz urbanega New Yorka, kjer po reki plavajo mrtve ribe, "*takšnim pa ni moč pogledati v oči in jim zaupati svojih skrivnosti*", pravi Axel. Kusturica je režiser, ki v zadnjem času daleč najbolje reprezentira človeške sanje in v **Sanjah v Arizoni** sanjajo prav vsi; Elaine (Faye Dunaway), lokalna norica, ki se zacopa v Axla, si želi poleteti, njena pastorka Grace (Lili Taylor) reinkarnirati kot želva, stric Leo splezati na Luno po skladovnici cadillacov, Axel pa pridružiti eskimom na Aljaski. Ne smemo seveda spregledati ključnega "cinematičnega" elementa filma, Axlovega brata, to drdrajočo podatkovno bazo filmskih citatov, ki mu ni dovolj le citiranje, temveč se želi v vlogo dobesedno vživeti, jo odigrati po svoje, še bolje rečeno – se inkarnirati. Toda kdaj sanje postanejo resničnost, kdaj so slednje tako prepričljive, da jim začnemo tudi v resnici dejansko verjeti? Nikakor ni dovolj, če porečemo, da jih lahko podoživljajo le Kusturičevi junaki; tudi oni so le navadni ljudje, pa čeprav "rojeni igralci", kot Axlov brat. Problem je v tem, da še tako dober igralec le "prenaša" sanje (zato pač je igralec). Vprašanje, kdaj je igralec tako dober, da mu ni treba več igrati, že zdanaj

ni več domena kakšnega Stanislavskega. O tem pač ne odloča igralec sam in prav v tem je (med drugim) Kusturičev prispevek izjemen, saj pokaže, da je še tako fanatična predanost igralskemu poklicu le "sprenevedanje", igra pač. Ko Axlov brat, Vincent Gallo, v kinu stopi pred filmsko platno, na katerem vrtijo Scorsesejevega **Pobesnelega bika**, je le imitator; ko se gre na plesno-igralskem natečaju Caryja Granta iz Hitchcockovega **Sever-severozahod**, je že bližje "resničnosti" znotraj sanj, toda še vedno le igralec. Kdaj torej sanje postanejo resničnost? Jasno, ne takrat ko se igralec navzame resničnosti, da mu ta gleda iz ušes, temveč ravno obratno. Resničnost znotraj sanj, znotraj "igranja", pogojujejo same sanje. Axlov brat bo resnično zaživel šele, ko ga bodo slednje oplazile. Dobesedno – potem, ko se bodo le-te izpolnile nekemu drugemu, prismuknjeni Elaine –, ko bo s svojim nenavadnim frčoplanom vendarle poletela in ko bo tako poskrbela, da bo škropilni kmetijski avion iz Hitchcockovega filma za Vincenta Galla postal resničnost. Sedaj mu ni več treba igrati.

Sanje v Arizoni so precej daleč od popolnosti, toda posamezne sekvence so tako briljantne, da gre (bosanskemu?) mojstru marsikaj spregledati. Tudi pretirano dolžino in vse dramaturške luknje, v katerih nismo našli nič sanjskega. Le kako bi, če pa je v njih iskal nočno moro (kot svoj "poklicni" uspeh opiše sam Gallo), nekaj, s pomočjo česar bi utegnil zaživeti tudi gledalec.

Simon Popek